

Samenvatting

Dit rapport behandelt de meervoudige verhouding tussen criminaliteit enerzijds en gewelddadig radicalisme en terrorisme anderzijds. In aanvulling op de bestaande literatuur over mogelijke samenwerkingsverbanden tussen criminele en terroristische organisaties, wordt in dit rapport het individu en zijn directe sociale omgeving centraal gesteld. Het onderzoek heeft tot doel (1) een overzicht van de mogelijke verbanden te geven zoals die op *individueel niveau* in de wetenschappelijke literatuur worden gelegd tussen criminaliteit enerzijds en gewelddadig radicalisme en terrorisme anderzijds; (2) een analyse van de Nederlandse situatie te geven, waardoor inzicht wordt verkregen in de toepasbaarheid van de in de literatuur veronderstelde verbanden voor begrip van de relatie tussen criminaliteit en salafistisch jihadistisch radicalisme en terrorisme in Nederland.

In aansluiting op deze doelen staan de volgende onderzoeksvragen centraal: (1) Welke verbanden worden in de wetenschappelijke literatuur op het niveau van het individu gelegd tussen criminaliteit en crimineel gedrag enerzijds en gewelddadig radicalisme en terrorisme anderzijds? (2a) Blijkt op grond van de literatuur over criminaliteit en gewelddadig salafistisch jihadistisch radicalisme in Nederland een relatie tussen criminaliteit en crimineel gedrag enerzijds en gewelddadig radicalisme en terrorisme anderzijds? (2b) En als deze relatie bestaat, hoe kan deze het beste worden omschreven?

Een overzicht van de in de wetenschappelijke literatuur gelegde verbanden tussen de beide verschijnselen kan mogelijk helpen bij de vorming van een genuanceerd beeld, en bijdragen aan gerichte onderzoeksvragen bij de beschrijving van specifieke gevallen.

Dienovereenkomstig is dit rapport opgesplitst in twee delen. Na een inleidend eerste hoofdstuk, gaat in Hoofdstuk 2 de aandacht uit naar een overzicht van de verbanden die in de literatuur rond individuele criminaliteit in relatie tot gewelddadig radicalisme en terrorisme

worden geopperd. In Hoofdstuk 3 worden de geïdentificeerde verbanden nader onderzocht in relatie tot de Nederlandse context, in het bijzonder in relatie tot de gewelddadige radicaal salafistisch jihadisme in Nederland.

Uit de algemene literatuur die in Hoofdstuk 2 wordt behandeld, komt een complex en dynamisch beeld naar voren. Het beeld is *complex*, omdat verschillende verbanden tussen criminaliteit en radicalisme worden gelegd. De relatie tussen criminaliteit en gewelddadig radicalisme is bovendien *dynamisch*, omdat op verschillende tijdstippen in het radicaliseringproces verschillende verbanden tussen criminaliteit en gewelddadig radicalisme worden gelegd. Met behulp van een fasemodel van John Horgan (2007), waarbij vijf fasen van radicalisering en deradicalisering worden onderscheiden en bijbehorende variabelen worden geïdentificeerd (openheid voor betrokkenheid bij radicale organisatie, verdere betrokkenheid, rol binnen de organisatie, het uitvoeren terroristische daden, en deradicalisering), wordt aan de hand van literatuurstudie nagegaan waar de nexus ligt tussen criminele participatie en gewelddadig radicaal engagement.

Een aantal mogelijke verbanden wordt geïdentificeerd:

- (1) Criminaliteit en gewelddadig radicalisme worden soms verondersteld een gedeelde oorsprong te hebben in bepaalde persoonlijkheidstrekken (*thrill seeking* en antisociale persoonlijkheid) en in gedeelde omstandigheden waarbinnen de verschijnselen zich voordoen (situaties van gebrekkig gezag, gebrekkige sociale voorzieningen, en gebrekkige interactie met de buitenwereld)
- (2) Gevangnissen worden soms verondersteld een rol te spelen bij de overgang van “gewone” criminaliteit naar radicalisering.

- (3) Criminelen worden soms verondersteld als gevolg van push in combinatie met pull factoren zich bij een gewelddadig radicale organisatie aan te sluiten. Bij pull factoren gaat het om een actieve rekrutering vanuit een organisatie vanwege benodigde expertise. Bij push factoren betreft het gevoelens van discriminatie en onrechtvaardigheid, of een zoektocht naar zelfrespect en een hoger doel in het leven.
- (4) Een criminele daad wordt soms verondersteld onderdeel te zijn van een initiatierite binnen een gewelddadige radicale of terroristische organisatie.
- (5) Criminelen worden soms verondersteld te worden gebruikt door terroristische organisaties om illegale daden uit te voeren als het smokkelen van goederen, het vervalsen van documenten, of het uitvoeren van een gewelddadige actie. Criminele organisaties worden soms verondersteld gebruik te maken van voormalig terroristen die binnen de terroristische organisatie criminele ervaring hebben opgedaan.
- (6) Er wordt soms verondersteld dat binnen terroristische organisaties een werkverdeling kan ontstaan waarbij ideologische geëngageerde individuen de leiding van de organisatie vertegenwoordigen en gespecialiseerde criminelen operationele kennis en overlevingsvaardigheden bieden.
- (7) De organisatiestructuur van een terroristische organisatie kan van belang zijn voor begrip van de relatie tussen terrorisme en criminaliteit op individueel niveau.
- (8) Vrijwillige of onvrijwillige beëindiging van lidmaatschap van een terroristische organisatie kan leiden tot een vervolg op het criminele pad.

De hierboven geïdentificeerde verbanden blijken in geringe mate systematisch te zijn onderzocht. De hypothesen zijn geïdentificeerd op basis van casusanalyse, of worden in

algemeen verondersteld zonder dat er een referentie of empirische fundering wordt gegeven. Bij menig geponoerd verband wordt in de literatuur een voorbeeld gegeven. Inzicht in de generaliseerbaarheid van deze voorbeelden naar andere terroristische organisaties ontbreekt. Vervolgonderzoek, waarbij de geïdentificeerde hypothesen gericht, bij meerdere individuen uit meerdere organisaties, systematisch worden onderzocht, kan uitsluitel geven over de waarde van de veronderstelde verbanden.

De in de wetenschappelijke literatuur veronderstelde verbanden zoals in Hoofdstuk 2 van dit rapport beschreven, geven in ieder geval een zinvolle richting aan de studie van specifieke cases. In Hoofdstuk 3 wordt aan de hand van de hypothesen de casus van het salafistisch jihadisme in Nederland beschreven. Zeker in verhouding tot criminaliteit onder vooral jonge, Marokkaans-Nederlandse moslims, lijkt jihadisme een zeer beperkt voorkomend verschijnsel. Dat duidt er al op dat criminaliteit voor vele moslimjongeren zeker geen opstap vormt naar jihadisme. Een goede baan en zorg voor de familie worden als aantrekkelijker alternatief voor criminaliteit gezien dan een gewelddadig radicale organisatie. Er lijkt weinig *bottom-up* beweging van criminaliteit of hinderlijk gedrag naar gewelddadig radicalisme. Recent onderzoek op basis van politiedossiers lijkt wel een *top-down* beweging aan te geven, waarbij een organisatie of een leider binnen de organisatie afhankelijk is van een uitvoerder om doelen te realiseren. Deze uitvoerder, mogelijk iemand met criminele expertise, moet daarbij wel ontvankelijk zijn voor de ideologische doeleinden van de afhankelijke leider.

Door de geïdentificeerde theoretische verbanden te beschrijven en te evalueren in het licht van hun empirische basis en van een actuele casus, wordt duidelijk waar de lacunes liggen met betrekking tot het begrip van de relatie tussen criminaliteit en terrorisme. Deze lacunes kunnen richting geven aan vervolgonderzoek.

De lacunes hebben niet alleen betrekking op inhoud, maar ook op methodologische aspecten van onderzoek. Wellicht schuilt hierin één van de voornaamste conclusies van het rapport. Vooralsnog ontbreekt in het overgrote deel van het onderzoek een systematiek om de relatie tussen criminaliteit enerzijds en terrorisme en radicalisering anderzijds inzichtelijk te maken. Een eerste vereiste om tot een dergelijke systematische benadering te komen is een genuanceerde omschrijving van het begrip criminaliteit en nadrukkelijke erkenning van de complexiteit van de begrippen terrorisme en radicalisme. Wanneer verschillende verschijningsvormen van criminaliteit en verschillende varianten en fasen van gewelddadige radicalisering in een matrix tegen elkaar worden afgezet, lijkt een belangrijke stap gezet naar een genuanceerd beeld van het verband tussen beide verschijnselen. Daarbij is het van belang ook condities waarin geen sprake is van criminaliteit en radicalisering op te nemen. Om binnen deze opzet de relatie tussen criminaliteit en gewelddadig radicalisme vast te stellen, lijkt het bovenal van belang betrokkenen zelf te ondervragen in plaats van conclusies te baseren op secundaire bronnen.